

AKSARAY AĞZINDAN DERLEME SÖZLÜĞÜNE KATKILAR - 1

Muammer DOĞAN*

ÖZET

Anadolu ağızlarında yazılı dilin varyasyonları olarak asırlardır kullanılagelen sayısız miktarda kelime yer alır. Bu çalışmada Aksaray yöresinden derlenen ve Derleme Sözlüğü'nde yer almayan veya Derleme Sözlüğü'nde farklı anlamda yer alan, türlerine göre sınıflandırılan yaklaşık 150 kelime (deyim, isim, sıfat, zarf, fiil, bağlaç, ünlem vb) takdim edilecektir. Her bir derleme çalışması, bilinmeyen yeni bir sözcükle Türk dilinin kelime zenginliğine katkıda bulunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ağız bilimi, kelime derlemesi, yaşayan kelime, Aksaray ağızı.

SUPPLEMENTS OF AKSARAY DIALECT TO THE DICTIONARY OF WORD COLLECTION - 1

ABSTRACT

There are innumerable word existences at the Anatolian dialects as a variation of written language that have been using for centuries. This study will introduce approximately a hundred fifty words (idiom, noun, adjective, adverb, verb, conjunction, interjection etc.) that have been edited from Aksaray which are not existed in *Derleme Sözlüğü* (Dictionary of Word Collection) or, if it is, contain different meaning by classifying in accordance with their types. Each activity of collection will enhance the word affluence of Turkish language by adding unknown one.

---

*Erciyes Üniversitesi, Doktora Öğrencisi, Yeni Türk Dili,
muammerdogan@hotmail.com

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

Key Words: Dialectology, word collection, word existence, Aksaray dialect.

Ağız, bir dilin sınırları içinde, belli bölge veya bölgelerde, belli topluluklar tarafından kullanılan; bağlı olduğu dil veya lehçeden ses, yapı, anlam ve bazen de söz dizimi bakımından farklılıklar gösteren konuşma biçimi şeklinde tanımlanır.

Ağız araştırmalarının temelini derleme çalışmaları oluşturur. Anadolu ağızları ile ilgili derlemeler, sözlük malzemesi olan kelime derlemeleri ve metin derlemeleri olmak üzere ikiye ayrılabilir.

Cumhuriyet tarihinde sözlük mahiyetindeki derleme çalışmalarının ilki, *Türkiye’de Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi* adlı dört ciltlik çalışmadır. Bu çalışma, Türk dilinin kelime hazinesinin belirlenmesi için başlatılmış ve gönüllü kişiler tarafından derlenmiş malzeme sonucu ortaya çıkarılmıştır. Bu çalışma genişletilerek 1963–1982 yılları arasında *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü* (C. I-XII, TDK Yayınları, Ankara 1963–1982) adıyla on iki cilt hâlinde yayımlanmıştır.

Derleme Sözlüğü, Anadolu ağızlarının söz varlığını derli toplu bir biçimde ele alması ile önemini büyük ölçüde muhafaza etmektedir. Türk Dil Kurumu Derleme Sözlüğü’nü yeni ilavelerle genişleterek yaklaşık 232.000 söz varlığından oluşan biçimini *TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLAR SÖZLÜĞÜ* adıyla internet ortamına taşımış (<http://tdkterim.gov.tr/ttas/>) ve çok önemli bir çalışmaya imza atmıştır. Bu sözlük, 25 Mart 2008 Salı günü saat 11.00’de Şanlıurfa’da yapılan törenle kullanıma açılmıştır. Bu çalışma, ağız araştırmaları açısından araştırmacılara büyük kolaylık sağlayacak önemli bir adımdır.

Anadolu ağızları, söz varlığı bakımından çok büyük bir zenginliğe sahiptir. Ağızlarımızda hâlâ gün yüzüne çıkmamış pek çok söz mevcuttur. Türk dilinin zenginliğinin apaçık bir göstergesi olan ağızlarımızdaki kelime hazinesini ortaya çıkarmak dil araştırmacılarının mühim vazifelerindedir.

Orta Anadolu’nun gelişmekte olan kentlerinden Aksaray; tarihî, kültürel ve etnik yapısıyla renkli bir coğrafya görünümündedir. Aksaray’ın kendi memleketim olması, ağız araştırmalarının ilgi alanına girmesi, yörenin ağız özelliklerine ve söz varlığına vâkıf olmam adı geçen yörenin söz varlığını ortaya koymak ve bununla Anadolu ağızlarının kelime hazinesine katkıda bulunmak istememdeki başlıca faktörlerdi.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

Bu çalışmada, aile fertlerimden, yöre halkından duyup not aldığım Derleme Sözlüğü'nde yer almayan veya yer alsa da farklı anlamlarda kullanılan kelimeler sunulacaktır.

Çalışma, "Derleme Sözlüğü'nde Bulunmayan Sözcükler" ve "Derleme Sözlüğü'nde Anlamları Farklı Olan Sözcükler" şeklinde iki başlık altında ele alınmıştır. Söz varlığı, bu başlıklar altında; deyim, isim, sıfat, zarf, edat, bağlaç, ünlem ve fiil olarak sınıflandırılmıştır. Çalışmada sunulan söz varlığı 29 deyim ve 116 kelimedenden ibarettir. Her söz varlığı cümle örnekleriyle verilmiştir. Örnek cümlelerin yöre ağzındaki kullanımları dikkate alınarak ağız özellikleri ile verilmesi uygun görülmüştür.

Aksaray ve yöresi ağzlarına ait kelime derleme çalışmalarım sürmektedir. Derleme çalışmaları neticesinde ulaşılan söz varlığının derginin ilerleyen sayılarında yeni veriler olarak sunulması düşünülmektedir.

I. Derleme Sözlüğü'nde Bulunmayan Sözcükler

A. Deyimler

Acın yatıp gücün kalkmak: Sağlık yönünden hayatına zor şartlarda devam etmek

Yavrum ben zaten acın yatıp gücün galkıyom, bir de oraya gadar yürüiyemem.

Ağızına kaşık sığmamak: Çok konuşmak, sır tutamamak

Onun ağızına kaşık sığmaz aman ha sakın yanında söz etme!

Ağızını evşirmek: Ağız bükmek, önemsememek, dikkate almamak bunu ağız ve göz işaretleri ile belirtmek

Ağızını yüzünü ne evşiriyon?

Ağızını kırmak: Üstün olmak

Kuyuların suyu öyle güzeldi ki şimciki suyun ağızını girardi.

Araya salmak: Değerlendirememek

Õñadar yimē araya saldı.

Başını kekmek: Çok söz söylemek, eleştirmek

Çocuğun başını kekmeyin.

Düğün çalmak: Düğüne katılmak

Ben burada duruyum, siz düğün çalın öyle mi !

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

Garamet çalmak: İftira atmak

Sus gız bacım anam garamet çalma iliñ saçı kesiine.

Gavuğu ıgramak: Yağ çekmek, pohpohlamak

Sana para virdiçin onun gavuğunu ıgıyorsun.

Gendisā olmak: Şımarmak, kendinden beklenmeyecek çocuksu davranışlarda bulunmak

Kocaman adam milletin içinde gendisā oluyo.

Gözünü evşirmek: Önemsememek, dikkate almamak, bunu ağız ve göz işaretleri ile belirtmek

Beni hiç dikkate almıyo, gözünü evşirip duruyo.

Güpürtüye gitmek: Asılsız bir söze kulak vererek anlamsızca hareket etmek

Oña bakma hiç sorup soruşturmadañ güpürtüye gidiyo.

İlmini almak: Bir kişinin huyunu öğrenmek, geçinmek

Yavrūm iki sene oldu daha ilmini alamadıñ mı o gızıñ ?

Kelik görmek: Küçümsemek, aşağılamak

Hiç kimseyi kelik görmeyeceñ

Kellesini kaldırmak: Gururlandırmak

Sınavı kazanınca babam bana: “Oğlum kellemi galdırdıñ.” dedi.

La la dövmek: Sürekli boş konuşmak

La la döveceğine otur dersine çalış.

Lağ Kaldırmak: Alay etmek

Yazlık ! Adamı lağa kaldırıyollar sabahtan beri.

Makam çıkarmak: Sözüden dönmek, bir işten vazgeçmek,

Doğru dur gızım makam çıkartma, adamlar yarın söz kesmeye gelecekler.

Malağını sarkıtmak: Surat asmak

Ne malağını sarkıtıyoñ, yanlış bi şey mi yaptık?

Önü sıra konuşmak: Konuşulmaması gereken bir durumu bir kişinin karşısında konuşmak

Sultanıñ öñü sıra gonusmayın, morali bozultur.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

Önü yok arkası yok: Sözünde güven vermemek

Amān herif sen de ne didiğin belli dēl, öniñ yok arkañ yok.

Pireye pabuç giydirmek: Cesur ve uyanık olmak

Yavrım ne öyle uyusuk uyusuk duruyon, elin çocukları pireye pabuç giydiriyo.

Sıtkını sıyırma: Hoşlanmamak, eskisi kadar (birisini) sevmemek, (daha ziyade yapılan bir hareket dolayısıyla) birisinden soğumak

Ahmet senden de sıtkımı sıyırdım gardaş, senden bunu beklemezdim.

Yenge gitmek: Gelin almak için erkek tarafının birlikte gelinin evine gitmesi.

Hazırlıklar tamamlandıktan sonra hep birlikte yenge gidilir.

Yargı yarmak: Ağız kavgası etmek

Geçiñ işiñizin başına yargı yarmayıñ, bu işler āşama gadar bitecek.

Yortusu tutmak: Gereksiz yere inatlaşmak

Kardeşimin yortusu tutunca karşısında asla gonuşmam.

Yüz yumak: Hoşa gitmek, işe yaramak

Yaptığım onca fedakârlık yüz yumadı.

Zöhüm yürütmek: Eziyet etmek

Akşamdan beri baña zöhüm yürütüyo.

B. Kelimeler

a. Adlar

a.1. Âdet ve inançlarla ilgili adlar

İrlikçi: Sahura kaldıran kişi

Ramazanda bizim mahallenin irlikçisi herkesi uyandırır.

a.2. Hayvan adları

Guyruğölü: Akrep

Dün ahırda gocaman bi guyruğölü gördüm.

İzbek: Küçük koyun

Babam böön bazarda yitmiş beş izbek satmış.

a.3. Mekân adları

Gedik: Kapının önü

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

Gediğin önünde durma, içeri gir.

Kah: Tepe

Kahtan aşşa inmek kolay da çıkmak zor.

Sulhane: Banyo ile tuvaletin aynı yerde olması

Memmet amcan sulhanede, hemen bi havlu götür.

Şirahane: Şıra yapılan yer

Üzümleri şirahaneye götürelim.

a.4. Nesne adları

Alaylık: Önemli günlerde giyilen elbise

Gızım bunu giyip durma, alaylık yaparsın.

Gamga: Çok küçük tahta parçası

Odunları gırarken dikkat et, eliñe eldiven giy de gamga batmasın.

Gıllangıç: Salıncak

Dün bağa gittik, piknik yapıp ağaca gıllangıç gurdük.

Goşana: Ekmek kabı

Goşananın gāpanı gapatın da ekmekler gurumasıñ.

Guplu: Büyük kazan

Harımda bu yaz üç guplu ekşi gaynatdık.

Hülke: Çeşmenin su akan yeri, oluk

Bınarın hülkesi gırıldı.

İleğençe: Metal leğen

İleğençeyi getir de bulaşıkları yıkayalım.

Kınnap: Sağlam iplik

Pantulumun paçası yırtıldı, kınnap ile güzelce diktim.

Öteberi: Yiyecek- içecek

Öteberi almak için pazara gidēcem, beraber gidelim.

Kösseğe: Ağaç maşa

Babama pazardan bir kösseğe aldırdım.

Potun: Bot, ayakkabı

Ava giderken potunlarını giy de ayakların üşümesin.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

Pukara: Baca

Pukaraları gış gelmeden elden geçirelim.

Sedef: Parlak düğme

Köyneğimin sedefi düşmüş, çok aradım ama bulamadım.

Sommiye: Tahta kanepé

Sommiyenin ayağını onaralım da güzün balkonda oturruk.

Şemeden: Bardak

Bu sıcakta bi şemeden ayran iyi gelir.

Şorkut: Göz pınarında ve kirpiklerde birikerek pıhtılaşıyan veya kuruyan akıntı, çapak

Gözüyüñ şorkutunu yu da yemeñ başına gel.

Ülük: Oluk

Yāmurdan sōra damıñ ülüğünü toprak dıkamış.

a.5. Yemek / yiyecek adları**Çitme:** Cacık

Çitmeyi getir de içelim.

Domala: Mantar

Bahar gelip de yağmur yağınca domala toplama giderdi.

Dönderme: Yufka ekmeği ve yumurta ile yapılan daha çok kahvaltıda yenilen bir tür yemek.

Dün sabah dönderme yedik.

Gül cacığı: Kabak çiçeğinden yapılan yemek

Annem akşam yemeği olarak gül cacığı pişirmiş.

a.6. Kıyafet adları**Al fike :** Kırmızı veya kadife kadın şalvarı

Eskiden ebem düğünlerde al fikesini giyermiş.

Maksi: Etek

Şārden aldīñ maksi sāa çok yakışmış.

Tuma: Geniş Şalvar

Eskiden bizim köyde kadınların hepsi tuma giyerdi.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

b. Sıfatlar**Baymal:** Beceriksiz*Bi pilavı bişiremediñ, amma da baymalmıssın.***Dembeste:** Saf, budala*Abam şehre yalnız gidemez, dembestenin biri.***Deşiriksiz:** Dağınık*Bizim gelin de nādar deşiriksiz.***Dımlık:** Ilık, ılıman*Bu suyla banyo mu yapılır, çok dımlık su ya!***Finnos:** Kurnaz, sahtekâr*Şu Hasan çok finnos bir çocuk. Bizimkinin elindekileri yine ütmüş.***Kinos:** Sahtekâr, dolandırıcı, kurnaz, hileci*Şu sizin yeni gonşu kinos bir adama benziyo.***Makamcı:** Yalancı*O makamcı gızın yanına bir daha gitmeyeceksin.***Münkür:** Zalim*Ben ondan bi şey beklemiyom, o zaten münkür adamın teki.***Payacı:** Övünen kişi*Onun her didiğine inanma, o payacının biri.***Pepici:** Aç gözlü*Ne pepici çocuk senin bu gız.***Yanırsağ:** Aksi, ters huylu*Ben ömrü hayatımda İsmet amca gibi yanırsağ bir insan görmedim.***Mazarrat:** Yaramaz*Nādar mazarrat bi çocuk siziñ bu Ali, durmak bilmiyo.***Müdümsüz:** Patavatsız*Abiñ yine müdümsüz bir söz demiş, sözlerine hiç dikkat etmiyo.***Sicilli:** Aptal, çılgın, dengesiz, deli, manyak*Git yazının sicillisi seninen kim uğraşacak!***Tilbiz:** Titiz**Turkish Studies**

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

Babam işlerini dört dörtlük yapar; çünkü o tilbiz biridir.

Tortçu: yağ çeken kişi

Sen zaten onun tortçususun, onun didiğini yapacan.

c. Zarflar

Âzağar: Herhalde

Âzağar anasıynan gavga itmiş, heç sesi solü çıkmıyo.

Garzullah: Bile bile

Bomboş galeye garzullah golü atamadı.

Gaspeten: Bilerek

Durup dururken gaspeten bizim camı gırdı.

Patapat: Berabere

— *Oyun nası bitti?*

— *Patapat, bi dā oynuyacāz.*

Pelepüsür: Pasaklı, Kirli

Bizim adam heç üstüne başına dikkat itmez, hep pelepüsür gezer.

Yāzār: Galiba

Dün telefon açdıydı, gelecek yāzār

Yatsılayın: Yatsı vakti

Ağam yatsılayın gelecekmış.

ç. Bağlaçlar

Halbüküse: Hâlbuki

Benden parasını istiyo; halbüküse ben onun parasını ödedim.

d. Ünlemler

Obiyârşi (Obaya karşı): Kınama ünlemi

Obiyârşi! O nası giyinme öyle.

İlâşı (Ele karşı): Kınama ünlemi

İlâşı, köy yerinde böyle açık elbise giyilir mi?

e. Fiiller

Asuvata etmek: Alışveriş yapmak

Asuvata itmek için şehre indiler.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

Bayralamak: Şaşırmaq, aşırı tepki vermek

Bilip bilmeden bayralıyoñ, önce bi dinle.

Dakışmak: Tartışmaq, atışmaq

Memet emmiyinen gardaşları āşamüstü çeşmeniñ başında dakışmışlar.

Daksınmak: Önemsemek, dikkate almak

Köylüler öretmeni heç daksınmadılar.

Dökmelemek: Aşırı derecede saçmalamak

Akşam gine bizimki geldi, dökmeledi, gitti.

Gevinmek: Zar zor geçinmek

Biz burda geviniyok, sen tatile gitmekden bahsediyoiñ.

Giysinmek: Şıarmak, övünmek

Abim giysinince annem ona bi güzel gızdı.

Güvertmek: Morartmak

Fatma kardeşiniñ kolunu güvertti.

Halleşmek: Yardımlaşmaq

Un çuvalını halleşerek kaldırdık.

Havkmak: Yaranın dağılması, iltihap kapmaq

Anamıñ yarası havkmış.

Hazlanmak: Sevmek, hoşuna gitmek

Düğünde yediğim yemekten pek hazlandım.

Himsirmek: Sümürmek

Adam milletiñ gözü öniinde himsirdi.

Kakaçlamak: İtelemek

Öküzü kakaçladım.

Kevretmek: Kızartmaq

Gışın sobanıñ üstünde yuka ekmē kevretirik.

Kilaylanmak: Serzenişte bulunmaq, şikâyet etmek

Vardıydım, anam babama benden için kilaylanıyor.

Mücümsüzlemek: Saçmalamak

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

Otur oturduğun yerde mücümsüzleyip durma.

Öğünsünmek: Yemekten saymak

Bizim olan fasulyeyi öğünsünmez.

Pavkurmak: patlamak

Hasan dağı yıllar önce pavkurmuş.

Pertlemek: Uyumak

Saat kaç oldu, git de pertle gayri! Yarın çok işimiz var.

Takannamak: Tökezlemek

Babam garantilikta etrafı görememiş; takannamış, düşmüş.

Toprağı bellemek: Toprağı kürekle kazmak, ekime hazır hale getirmek

Bahçeyi dün zar zor belleyebildim.

Üfelemek: Ovalamak, masaj yapmak

Beli ağrıyınca beni çağırır, bana belini üfeletir.

Yadırgısınmak: Yabancı gibi durmak, katılmamak

Ölum niye yadırgısınıyoñ, bura seniñ kasabañ değil mi?

II. Derleme Sözlüğü'nde Anlamları Farklı Olan Sözcükler

A. Deyimler

Kayıt görmek: Eksik yiyecekleri, giyecekleri almak (Krş. DS VIII, 2702)

Gış gelmeden kayıt görmek azım.

B. Kelimeler

a. Adlar

a.1. Âdet ve inançlarla ilgili adlar

Ade: Büyük kardeş (Krş. DS I, 65)

Biz büyük gardeşe ade dirik.

Keşşik: İmece, Birçok kimsenin toplanıp elbirliğiyle bir kişinin işini görmesi. (Krş. DS VIII,2773)

Yöremizde keşşik âdeti hâlâ önemini koruyor.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009

Seğmen: Gelin alayı (Krş. DS X, 3566)

Seğmen görününce bizi bi heyecan bastı, hemen yola çıktık. a.2.

Meyve adları

Göğçek: Daneleri ufak geç olgunlaşan pekmezlik bir üzüm çeşidi (Krş. DS VI, 2127)

Bizim buraların göğçek üzümü pek meşhurdur.

Put: Üzüm salkımı (Krş. DS IX, 3492)

İki puta üzüm yoldum, ıcık pindir getir de garnımızı doyuralım.

a.3. Mekân adları

Cerek: Evin tavanı (Krş. DS III, 884–885)

Evin cereği biraz alçak yapılmış.

Çağa: Küçük banyo (Krş. DS III, 1033–1034)

Bizim buralarda banyoya çağa diller.

Pin: Körpe kuzular için yapılan ağıl (Krş. DS IX, 3453)

Kuzumuz yavaş yavaş olgunlaşmaya başlayınca pininden çıkardık.

a.4. Nesne adları

Bilig: Örülmüş saç şekli¹

Küçük kızın biligi ona çok yakışmış.

Çâmel: Baston (Krş. DS III, 1064)

Yazlık, yaşlı kadın elinde çâmeli olmasa yürüyemiyecek.

Gayda: Çeşit (Krş. DS VI, 1944)

Bu gızda da pek gayda varmış, güzel oyalar yapıyo.

Sôluk: Bıçak (Krş. DS XII, 4702)

Sizin sôluk da çok keskinmiş.

Tınaz: Sürülmüş saman (Krş. DS XII, 4759)

Tarladan getirilen tınazı evin arkasına çektiler.

¹ Bu sözcük Derleme Sözlüğü'nde yer almamasına rağmen Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü'ne sonradan aşağıdaki çalışmadan alınarak eklenmiştir.

ÖZÇELİK Sadettin, BOZ Erdoğan, **Diyarbakır İli Çüngüş ve Çermik Yöresi Ağzı (Dil İncelemesi, Metinler, Sözlük)**, TDK Yayınları, Ankara, 2001, s. 239

a.5. Yemek / yiyecek adları**Bulama:** Köpük helvası (Krş. DS II, 785–786)*Bulama, Aksaray yöresine has bir yiyecektir.***Çitme:** Yoğurt, ayran içine salatalık doğranarak yapılan, çoğu kez sarımsaklı, iştah açıcı yiyecek, cacık (Krş. DS III, 1246–1247)*Çitmeyi tasa dolduran da içelim.***Dönbelek:** Büyük mantar (Krş. DS IV, 1581)*Eskiden barabar dönbelek toplamaya gidilirdi.***Guymak:** Renksiz hamur yemeği (Krş. DS VI, 2204)*Anamıñ yapdığı guymāñ dadı bir başka olur.***Tevek:** Yaprak sarması (Krş. DS X, 3901)*Deyzemiñ yaptığı tevek çok hoşuma gitti.***a.6. Bitki adları****Tülü:** Yenilen bir ot çeşidi (Krş. DS X, 4008)*Bahar gelince kızlar tülü toplamaya çıkallar.***a.7. Kıyafet adları****İşlik:** Yakasız Gömlek (Krş. DS VII, 2564)*Eskiden işlik giyerdik, şimdi giymez olduk.***b. Sıfatlar****Dıravacı:** Yağcı, yalaka (Krş. DS IV, 1467)*Ne dıravacı adamsın be, bırak şu huyuñu!***Keyiş:** Kâfir, dinsiz (Krş. DS VIII, 2778)*Keyişler yıllar önce buradan göç itmişler.***Tevekkel:** Tembel, saf (Krş. DS X, 3992)*Tevekkel adam elindēni, avucundānı çaldırmuş.***Kelp:** Kıymet bilmez kişi (Krş. DS VIII, 2735)*Onca iyilimin karşısında bunu bana yapmamalıydın, çok kelp biriymişsin.***c. Zarflar****İkircik Karanlık:** Tan vakti öncesi (Krş. DS VII, 2462)*İkircik karanlıkda yola düşdük.***Turkish Studies**

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

ç. Fiiller**Belermek:** Şaşırmak (Krş. DS II, 614)*Babamı garşımda görüncek belerdim galdım.***Ezmek:** (Birisi hakkında) habersizce konuşmak (Krş. DS V, 1830)*Vardıydım beni eziyollar.***Garakmak:** Aşırı derecede yorulmak (Krş. DS VI, 1919)*Goşturmaktan garaktı; ama işlere gine de bitiremedi.***Karakmak:** Bıkmak (Krş. DS VIII, 2647)*Evi toplaya toplaya karaktım.***Karanmak:** Kanaatsizlik etmek, hırs göstermek (Krş. DS VIII, 2651)*Çok karanıyosun, elindeki ile yetinmeyi bil.***Kellenmek:** İçi bulanmak (Krş. DS VIII, 2734)*Akşam yidiğim yimekten için kellendi.***Öykenmek:** Bir kimseyi ağız yüz hareketleri ile taklit etmek (Krş. DS IX, 3365)*Herkesin ağzına öykenme, işini yap.***Toykalamak:** Dayak atmak (Krş. DS XII, 4771)*Terbiyesizlik yapan adamı meydanda toykaladılar.***KAYNAKÇA****Derleme Sözlüğü, C. I-X11**, TDK Yayınları, Ankara 1963–1982ÖZÇELİK Sadettin, BOZ Erdoğan, **Diyarbakır İli Çüngüş ve Çermik Yöresi Ağızı (Dil İncelemesi, Metinler, Sözlük)**, TDK Yayınları, Ankara, 2001.**Türkiye Türkçesi Ağzları Sözlüğü** (<http://tdkterim.gov.tr/ttas/>)